

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені А.С. МАКАРЕНКА

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

ректор

СумДПУ імені А.С. Макаренка

Ю.О.Лянной

2022 __ р.

ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

**Академічна культура дослідника
в умовах воєнних реалій**

Категорія слухачів: педагогічні і науково-педагогічні
працівники закладів і установ

Суми – 2022

Академічна культура дослідника в умовах воєнних реалій: програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Розробник: доктор педагогічних, професор О.М.Семенов

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 9 від «27» квітня 2022 р.

Завідувач кафедри української мови і літератури

Семенов О. М.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'O' followed by 'M' and 'S', is written above a horizontal line.

Пояснювальна записка

Стан війни значною мірою вплинув на кожну сферу нашої життєдіяльності, зокрема на науково-дослідну, освітню діяльність. Як волонтерський проєкт кафедра організовує підвищення кваліфікації з метою надати практичні поради стосовно науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій.

Програма підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої освіти враховує вимоги Закону України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014) зі змінами, Постанови Кабінету Міністрів України №800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021), Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020), новітні науково-обґрунтовані підходи до організації навчання дорослих, спрямована на розвиток та удосконалення набутих та/або набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту; науково-дослідницької діяльності в закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій, дбає про підвищення академічної культури.

Мета та завдання: формування цінностей академічної культури, зокрема норм академічної доброчесності, мовнокомунікативної компетентності особистості педагога-дослідника, умінь операційної обробки і моделювання академічних текстів різних жанрів, готовності здійснювати академічну комунікацію у процесі презентації матеріалів та результатів дослідження, зокрема, з науковою спільнотою на основі суб'єкт-суб'єктних відносин.

Цільова аудиторія: педагогічні і науково-педагогічні працівники закладів освіти і установ усіх кваліфікаційних категорій, методисти, викладачі.

Обсяг / тривалість – 30 годин / 1 кредит ЄКТС, з яких 12 годин має бути реалізовано у формі участі у пленарному та секційних засіданнях, майстер-класах міжнародної науково-практичної конференції «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» (12-13 травня 2022 року), 24 години – у формі інтерактивних занять, індивідуальної роботи з консультуванням викладачів та виконання завдань.

Форма навчання: дистанційна.

Місце реалізації програми – онлайн-платформа zoom, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

Вартість навчання – безоплатний характер надання освітніх послуг.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться (загальні, фахові тощо):

✓ розв'язувати складні завдання дослідницького характеру у процесі професійної діяльності в галузі освітніх /педагогічних наук та / або навчання, що

передбачає удосконалення вмінь та навичок професійно-педагогічної комунікації державною мовою;

✓ демонструвати професійні мовнокомунікативні уміння у процесі презентації результатів власних оригінальних наукових досліджень українською мовою в усній та писемній формі;

✓ операційно обробляти наукові тексти різних жанрів (реферування, анотування, редагування, перекладу та ін.); редагувати (вчитувати, обробляти, переробляти) науковий текст; здійснювати самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях;

✓ моделювати зв'язні наукові тексти різних жанрів (створювати глосарії ключових термінів, готувати наукові статті, тези, доповіді, виступи, посібники) з урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей та принципів текстової організації, новизни та пізнавальної цінності професійно орієнтованої інформації, проблемності назви;

✓ дотримуватися відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел; оформлювати цитати-тези або докази; цитати-аргументи;

✓ «згортати», компресувати інформацію, готувати конспект, анотацію, науковий відгук і наукову рецензію; здійснити критичний аналіз взаємозв'язку змісту і форми, оцінку послідовності, логічності викладу матеріалу, аргументованості висновків, мовностилістичну правку тексту;

✓ володіти культурою усного виступу, дотримуватися правильності, чистоти, точності, логічності, виразності мови; володіти морфологічними, лексичними, синтаксичним нормами; брати участь у науковій дискусії, полеміці.

Документ, що видається – сертифікат з описом досягнутих результатів.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА В УМОВАХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

Академічна культура учасників освітнього процесу. Академічна доброчесність і академічна культура у вимірах комунікативної взаємодії: університет-школа.

Цінності академічної культури. Академічні кодекси цінностей. Дослідницька доброчесність. Академічні традиції університетів. Формування академічної культури здобувачів освіти в умовах закладу фахової передвищої освіти

Ключові поняття академічної доброчесності

Етичні принципи педагога-дослідника у здійсненні академічної комунікації на суб'єкт-суб'єктній, гуманістичній основі.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА

Словникова, термінологічна, стилістична, бібліографічна культура.

Текстово-жанровий підхід до формування академічної культури: мовнокомунікативні, аналітичні, дискурсивні уміння.

Архітектоніка різних жанрів наукового дискурсу.

Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо).

Культура читання наукового тексту.

Особливості аналітико-критичного читання (постановка питань, сортування матеріалу під певним кутом зору, коментарі до фрагментів тексту, рецензування тексту). Операційна обробка наукового тексту. Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка. Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом.

Редагування наукового тексту.

Особливості редагування наукового тексту. Види редагування: вичитка; скорочення; обробка; переробка. Мовні засоби української наукової мови.

Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом.

Кличний відмінок іменників. Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників. Особливості уживання займенників у науковому стилі. Норми вживання та відмінювання числівників.

Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм. Уживання прислівників у наукових текстах. Функціональний діапазон сполучників і прийменників. Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі.

Термінологічна культура.

Поняття «авторський термін». Основні способи термінотворення. Фразеологізована термінологія і кліше. Науковий жаргон.

Лінгвоперсонологія.

Ідіостиль автора науково-педагогічного тексту. Мовний етикет наукових праць. Покликання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю.

Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Компіляція і плагіат у наукових публікаціях, у студентських, учнівських роботах.

Наставництво, або менторство. Академічне наставництво.

КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Академічна комунікація: комунікативні стратегії й тактики

Персональні медіаресурси (блоги), у т.ч. для позиціювання результатів наукових досліджень у соціальних мережах.

Культура академічної комунікації.

Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Вербальні і невербальні засоби встановлення і підтримки контакту оратора з аудиторією.

Культура аудіювання наукового тексту.

Способи аудіювання: зосереджене, уважне, неуважне. Види аудіювання: нерелексивне (уміння уважно слухати), релексивне (активне втручання в мовлення співбесідника, створення сприятливих умов для спілкування). Основні стилі слухання: релексивне, пасивне, емпатичне, критичне. Культура слухання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Академічна доброчесність і академічна культура у вимірах комунікативної взаємодії: університет-школа	12	
2	Лінгвокультурний аспект академічної культури.	4	
3	Науковий текст як комунікативний блок	4	
4	Культура академічної комунікації	4	
	Редагування наукового тексту	4	
	Лінгвоперсонологія	2	
	Разом	30	

Практична робота. Порушення культурних норм наукового дослідження: термінологічні неточності, мовні кальки, неправильне вживання частиномовних форм, порушення синтаксичного зв'язку та логіки висловлювання, невиразність наукових текстів.

Самостійна робота. Презентація власних текстових кейсів та їх самоаналіз.

Консультації. Консультація щодо уникнення мовних огріхів.

Практична робота. Редакторська підготовка матеріалів: робота над фактологічною сутністю; удосконалення змісту (вилучення повторів, малозрозумілих слів); уніфікація тексту (принцип однакового підходу до скорочень, дат, написання великих і малих літер, абревіатур, бібліографічного опису тощо), правильність написання географічних назв, імен та прізвищ, точність цитат, цифр, дат тощо. Основні функції покликань і цитування.

Самостійна робота. Презентація власних текстових кейсів та їх самоаналіз.

Консультації. Консультація щодо оформлення цитувань і покликань.

Рекомендовані джерела до курсу

Про Етичний кодекс ученого України. Режим доступу
<http://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrajinu.pdf>

Берега Т. Скажи мені українською. Львів : Апріорі, 2019. 455 с.

Волкотруб Г. Практична стилістика української мови: Навч посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 256с.

Сторченко, І., Серебряков, М. Академічна доброчесність (2018) Аналітичний звіт та рекомендації URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Analitichna-zapyska-akademichna-dobrochesnist.pdf>.

Довідник з академічної доброчесності для школярів / уклад. М.В. Григор'єва, О.І. Крикова, С.Г. Певко; за заг. ред. О.О. Гужви. 3-є вид., випр. і доп. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 66 с. URL: https://drive.google.com/file/d/19nOAsorJfuCL_IT0wdxDHkxW2PxEj4g/view (дата звернення: 02.04.2019).

КУДІНОВ І.О. ОСНОВИ НАУКОВОГО ЦИТУВАННЯ.. Режим доступу
<https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-cituvannya.pdf>

Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. навч. посіб. Херсон. ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.

Семенов, О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти. навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 218с.

Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2010. 216с.

Радзівська Т.В. Текст як засіб комунікації / НАН України; Інститут української мови; відп. ред. М.М. Пешак. К., 1998. 194 с.

Сагач Г.М. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації: Навч. посіб. К., 2003. 255 с.

Селігей П. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с..

Сербенська О. Культура усного мовлення: Практикум: Навчальний посібник. К.: Центр навч. літератури, 2004. 216с.

Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. К.: НАДУ, 2008. 184 с.

Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підр. для науковця. Київ : НМЦ «Консорціум з удосконалення менеджменту освіти в Україні», 2006. 302 с.

Терещенко В. М., Панченков А. О. Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2019. 256 с.

Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практич. посіб. Вид. 2-ге, стер. Київ : Наша культура і наука, 2006. 559 с. (Бібліотека видавця, редактора, автора).

Тимошик М. Методика редагування: змістовий, структурний, цілісний та вибірково-аспектний. Київ : КНУКІМ, 2012. 39 с. (Серія «Теорія та історія видавничої справи і редагування» ; вип. 3.

Тимошик М. Редакторський аналіз: завдання, зміст, логічні засади. Київ : КНУКІМ, 2012. 33 с. (Серія «Теорія та історія видавничої справи і редагування» ; вип. 4.

Український правопис / схвалено КМУ (Постанова № 437 від 22 травня 2019 р.) спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол № 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.); затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view> (дата звернення: 18.09.2021).